

ROZRÓZNIANIE

STYLÓW W ARCHITEKTURZE.

DLA POŚWIEĆAJĄCYCH SIĘ SZTUCE STOSOWANEJ
ORAZ DO UŻYTKU OGÓŁU.

Z 200 RYSUNKAMI.

OPRACOWALI

CZESŁAW DOMANIEWSKI
ARCHITEKT

MARYAN WAWRZENIECKI
ARTYSTA MALARZ

współpracownik Komisji do Historji Sztuki przy Akademii Umiejętności w Krakowie.

Cena kop. 35.

WARSZAWA.

Nakładem autorów i Zakładu Fotochemigraficznego Wierzbickiego i S-ki w Warszawie.

1900.

W Dziale Sztuki w pamiątkę wybitnej
27.1923 - 1920 : Tytuł 6204
6215.

ROZRÓŻNIANIE

72.03

STYLÓW W ARCHITEKTURZE.

DLA POŚWIĘCAJĄCYCH SIĘ SZTUCE STOSOWANEJ
ORAZ DO UŻYTKU OGÓŁU.

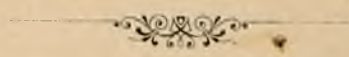
Z 200 RYSUNKAMI.

OPRACOWALI

CZESŁAW DOMANIEWSKI
ARCHITEKT

MARYAN WAWRZENIECKI
ARTYSTA MALARZ

współpracownik Komisji do Historii Sztuki przy Akademii Umiejętności w Krakowie.

WARSZAWA.

Nakładem autorów i Zakładu Fotochemigraficznego Wierzbickiego i S-ki w Warszawie.

1900.

ГПД. 1007

Дозволено Ценаурою.
Варшава. 4 Ноября 1899 года.

II. 11347

БЗ13РК/014-01

2. 173/54

Ponieważ rozróżnianie stylów architektonicznych jest u nas mało rozpowszechnione, dajemy przeto na początek książeczkę, wzorowaną na wybornej broszurze Hansa Sebastyana Schmid'a pod tytułem: „Kunst-Stil-Unterscheidung”.

Autorowie.

M. 1007

by wyrobić sobie pojęcie rozwoju stylów w Architekturze, musimy sięgnąć do zamierzchłych przedhistorycznych epok i stopniowo posuwać się dalej.

Potrzeba zmusiła pra-człowieka do pracy. Praca wydała kulturę. Kultura zrodziła popęd ku doskonaleniu i upiększaniu. Cześć bogów wywołała żądze zdobienia.

Od naturalnych, poświęconych bogom uroczysk, źródeł, gór i kamieni, do świątyń gotyckich, najlepszej epoki rozwoju tego stylu, snuje się jedno pasmo dążeń ku postępowi.

Jeżeli budowle jakiegoś ludu dosięgły pewnych charakterystycznych, wydoskonalonych form, te formy te zowiemy **stylem**.

Style napotykamy u wielu przedhistorycznych ludów, jak: Tolteków, Azteków, Indusów, Egipcyan, Asyryjczyków i t. p.

Styl Egipski.

Egipt przedstawia dla nas wiele interesu; na 3000 lat przed Chrystusem, wznosiły się tam już olbrzymie **piramidy**.

Najwyższy rozwój architektury egipskiej przypada między 1800 a 760 r. przed Chrystusem.

Wtedy powstały piękne świątynie Fig. 1 T. I.

Cecha charakterystyczna egipskiej architektury, pochyle ściany zewnętrzne (pozostałość po piramidach), nigdy nie pomijany wysoki kielich gżemsu koronującego Fig. 1 a. Fig. 2 przedstawia kolumnę bardzo starożytną, kształtowaną na wzór czterech łodyg lotosu, związanych razem.

Kapitel Fig. 3 ma kształt palmy.

Kolumna powstała na zasadzie czworokątnego słupa (stempel) jakie służyły do podtrzymania sklepień przy wykuwaniu jaskiń lub grobów.

Rzeźba egipska, jako pierwszy zaczątek tej sztuki, jest sztywna Fig. 6 T. I. Zwykle wyobrażano na płaskorzeźbach głowy i resztę korpusu (kończyny) z profilu, pierś zaś wprost, t. j. en face.

Ulubione przez Egipcyan pokrywanie ścian hieroglifami (napi-sami), przeszkodziło rozwojowi właściwej ornamentacyi, niekiedy jednak i w tym kierunku trafiały się udatne kompozycje, Fig. 5. W motywy tego rysunku wchodzi, w pośrodku ulubiony kwiat lotosu, otoczony ślimakowato zwiniętymi łodyżkami, ćwikle brzegów wypełniają przepołowione palmetki. Sznur perel zamyka ornament środkowy.

Style Klasyczne.

Wyrażenie **klasyczny**, równoznaczne z **wzorowy**.

Do wzorowych stylów zaliczamy: Grecki, Toskański i Rzymski.

Style Greckie.

Grecko-Dorycki, Grecko-Jonicki i Grecko-Koryncki.

Pelazgowie są pra-ojcami Greków.

Po Pelazgach nastąpili tak wysoce uzdolnieni Hellenowie; ci zaś dzielili się na Doryjczyków (Sparta) i Jonijczyków (Ateny) i współzawodniczyli o pierwszeństwo w Grecyi. To właśnie ubieganie się podsycało rozwój sztuk i nauk.

Współcześnie kwitną tam dwa style: Grecko-Dorycki i Grecko-Jonicki.

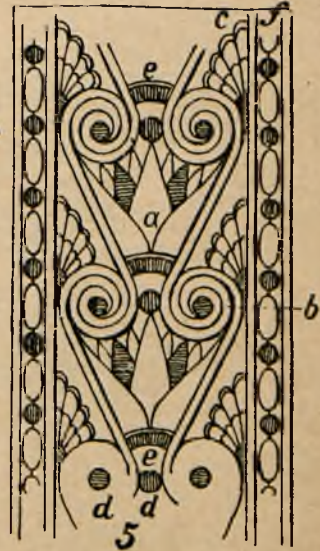
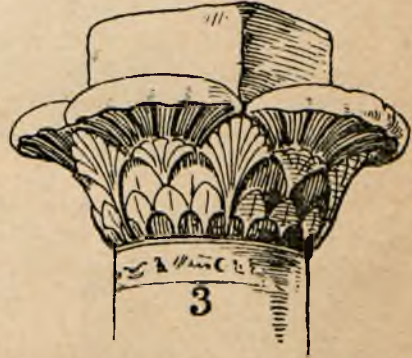
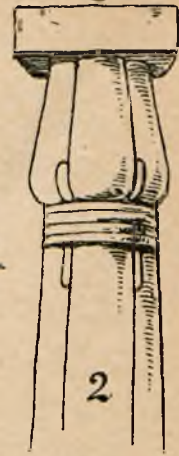
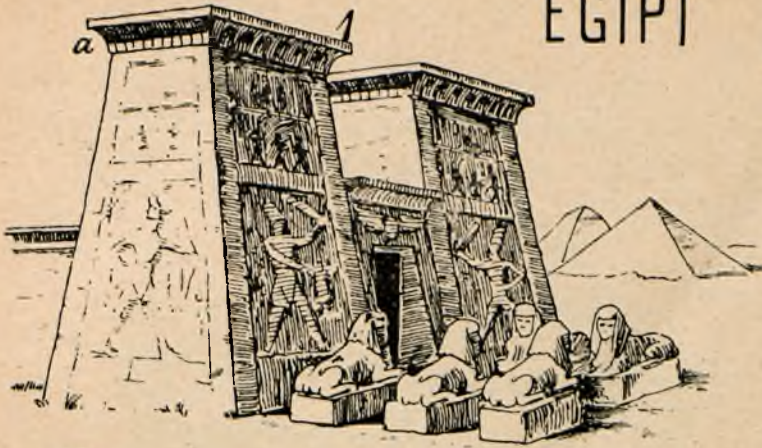
Epoka złota sztuki (Peryklesa) przypada na środek V wieku przed Chrystusem.

Ku schyłkowi zjawia się mało indywidualny styl grecko-koryncki.

Panowanie Rzymian, 146 r. przed Chrystusem, kładzie kres tej, pełnej sławy, epoce sztuki greckiej.

EGIPT

Fig.1-8.

Styl Grecko-Dorycki.

Na 1000 lat przed Chrystusem wylania się styl Dorycki. Jego znamiona wybitne, **powaga** i **surowa** (spartańska) **prostota**. Charakterystyczny kapitel przedstawia Fig. 13, T. III. Płaska

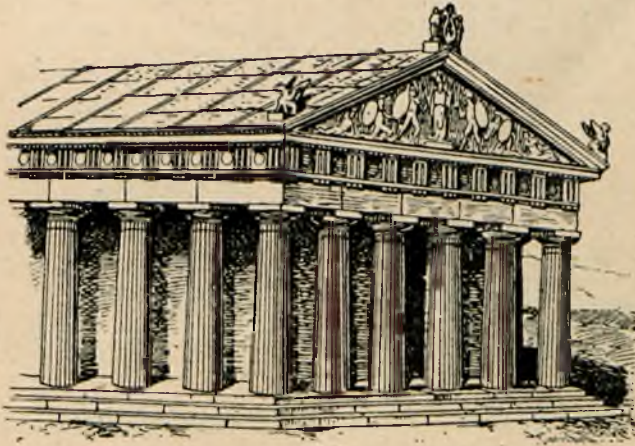

Fig. 20.

gładka płyta (abacus) *a* i krzywizna (ściśnięty walec) echinus *b*, których kształt i zabarwienie (polichromia) Fig. 22 *b*, T. IV wyjaśnia.

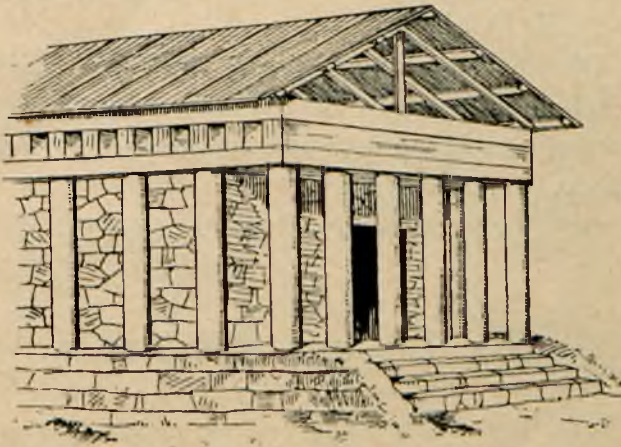

Fig. 21.

Trzon kolumny zdobią niegłębokie rowki (kanelirowanie). Bazy, czyli podstawy, kolumna dorycka niema.

Belkowanie Fig. 14, logicznie celowo ułożone. Architrav, Fryz i gzyms koronujący z trójkątnym **tympanonem** (szczytem). Fig. 9, T. II.

Cechą niezawodnie wyodrębniającą styl ten, są także **tryglify**, Fig. 14 *g* T. III.

Malowanie (polichromia) gzymsów ożywia budowlę doryckie.

Zasadą kamiennej greckiej budowy jest konstrukcja drewniana, jak to Fig. 20 i 21 wykazuje.

Fig. 20 przedstawia dorycką świątynię.

Styl Grecko-Jonicki.

Styl ten Fig. 15 — 16 T. III, zjawia się na 600 lat przed Chrystusem i odznacza się **lekkością** oraz **miękością form**.

Jonickie formy mają wdzięk niewieści w przeciwieństwie do męskich doryckich.

Cecha typowa stylu tego leży w **ślimakowatym** kapitelu Fig. 15.

Powstanie tego **ślimaka** (voluta) można wyprowadzić od zawiniętej platy; porównać Fig. 28 *a* T. IV.

Trzon kolumny żłobkowany inaczej nieco jak doryckiej.

Bogate, często rozmaite formy, posiada baza czyli podstawa jonickiej kolumny Fig. 15 *e*. Gzyms zdobny w „**wole oczy**“ (ma to być stylizacją liści) Fig. 16 *b*.

Kształt jajowaty, ulubiony przez Greków, często spotykamy zwłaszcza w liniach naczyń Fig. 30 *c* T. IV. Aby tej pięknej potocznej linii nie zepsuć, zdobiono takie wazy malowaniem, przyczem za tło służyła wypalona glina naczyń.

Widok frontu świątyni jonickiej przedstawia Fig. 24 T. IV.

Styl Grecko-Koryncki.

Zdobny, subtelny styl ten poczyna się na 450 lat przed Chrystusem i w zasadniczych częściach naśladuje styl Jonicki.

Nowość stanowi **kapitel liściasty** Fig. 17, T. III. Ma to być pomysł rzeźbiarza Kallimahosa, który zobaczywszy kosz kwiatów i ziela stojący na grobowcu, powziął pomysł do tej kompozycji.

TERMINOLOGIA
KLASYCZNA

9.

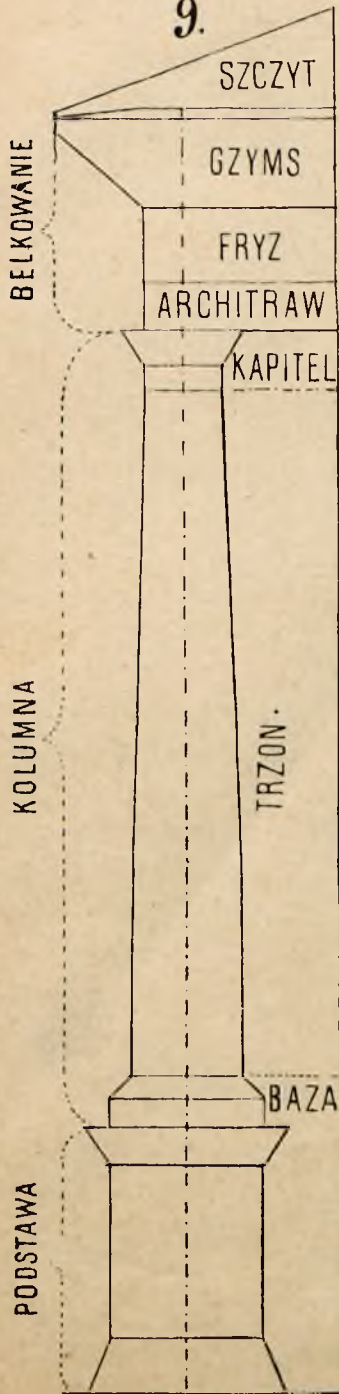
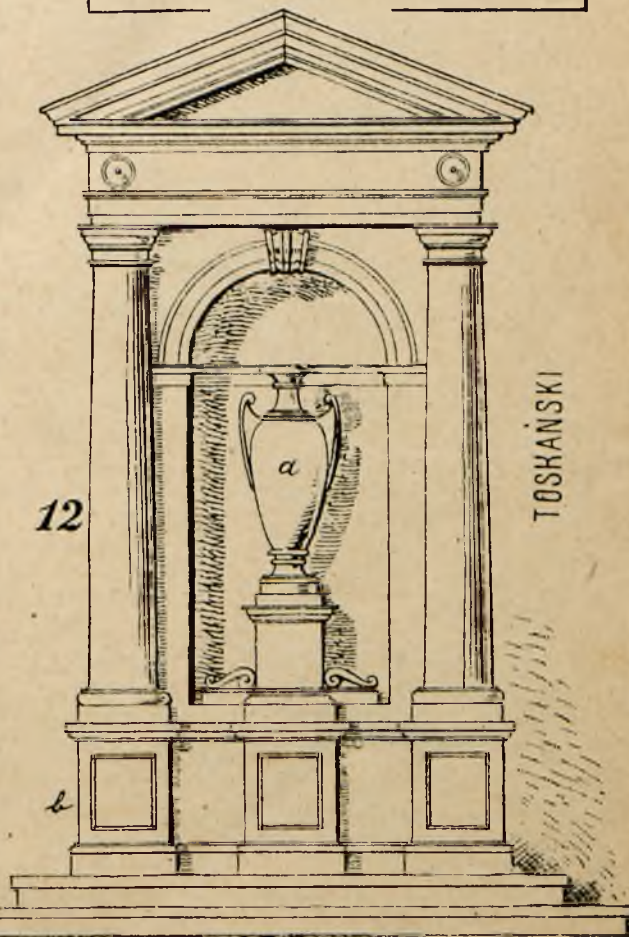
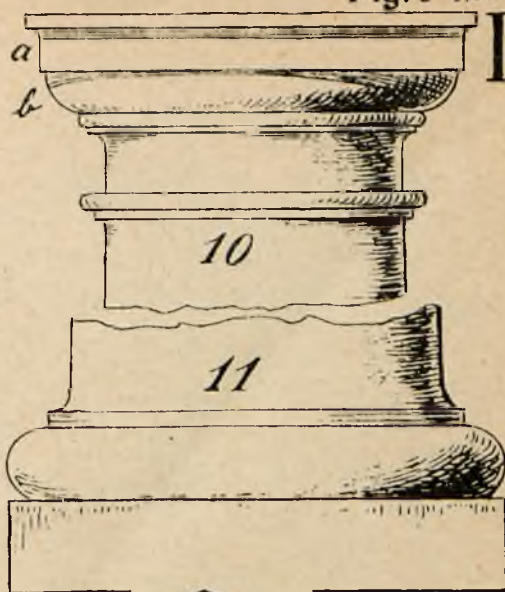

Fig: 9-12.

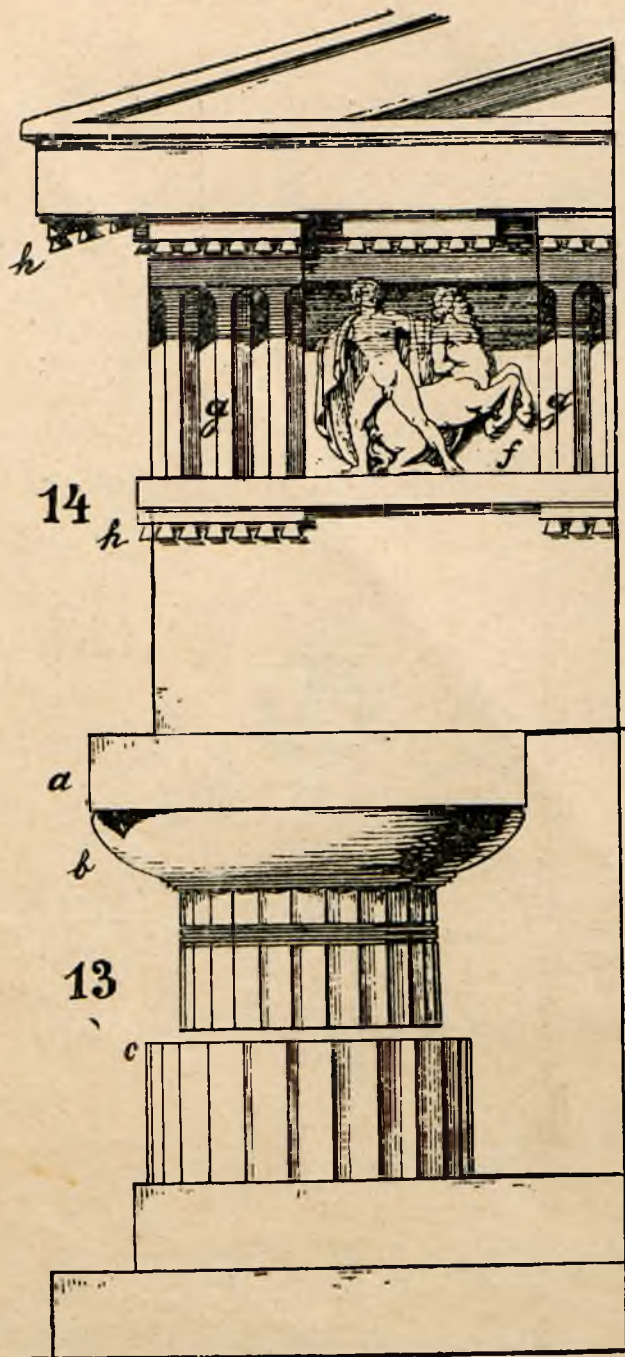
II

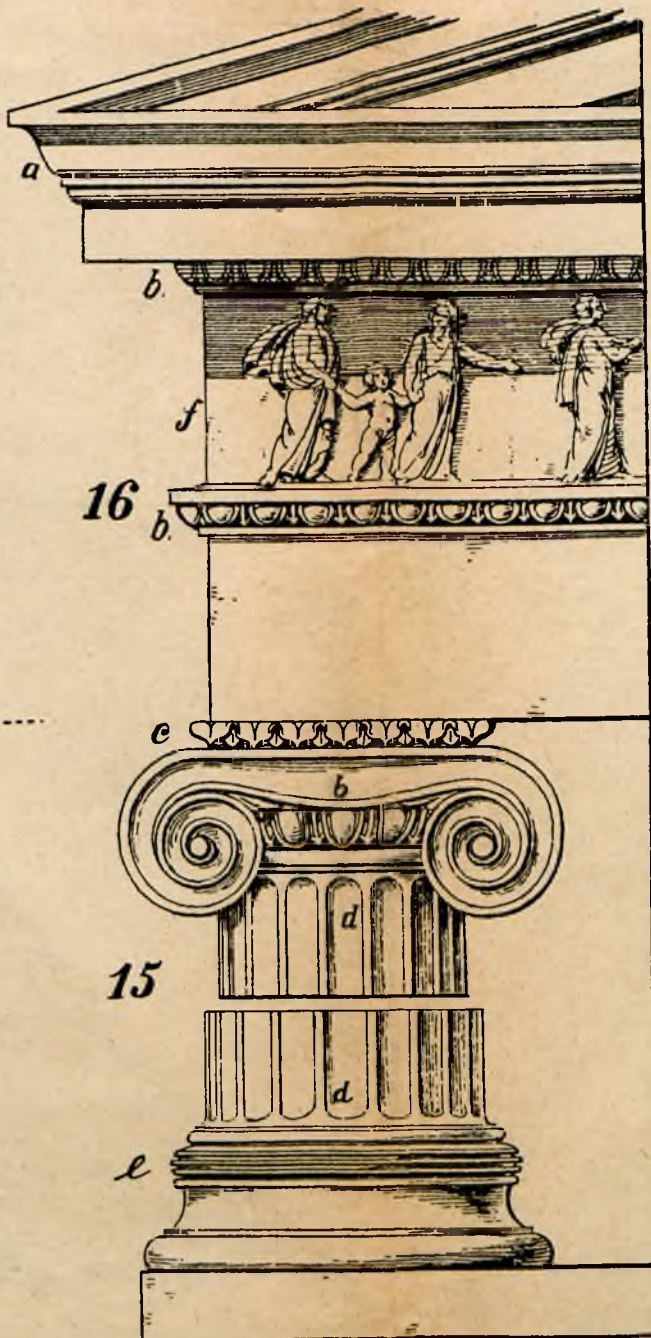
STYL GRECKI

Fig. 13-19.

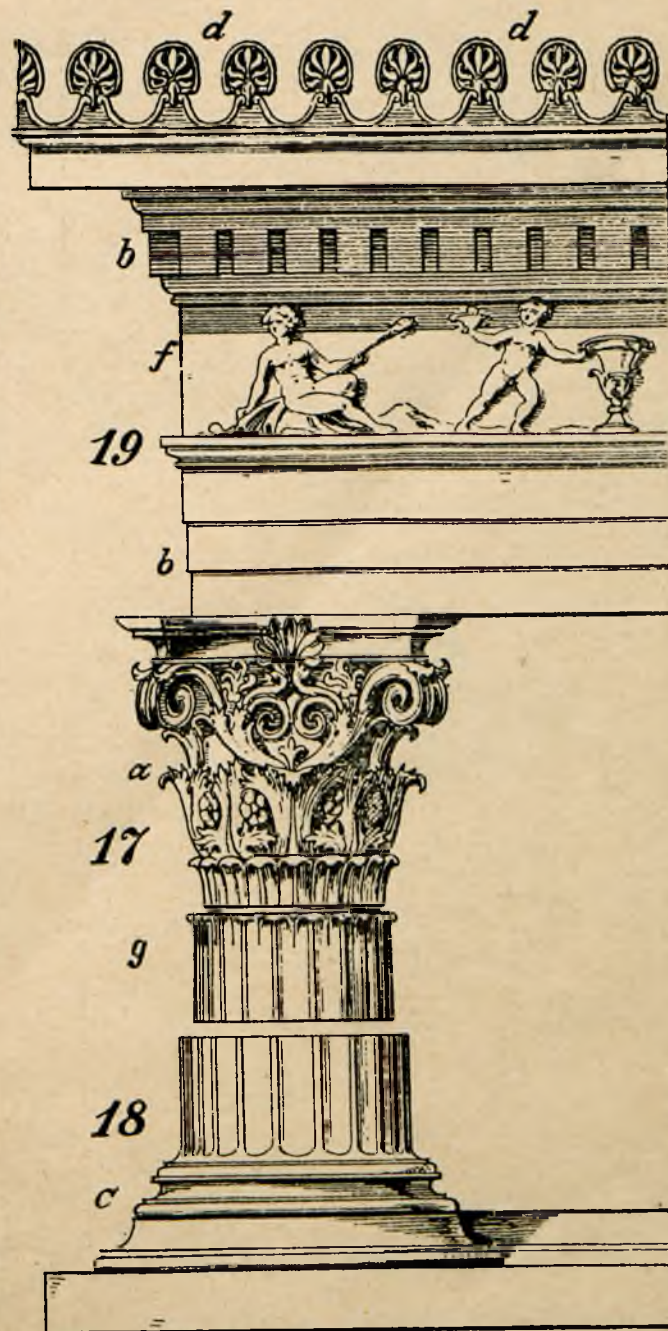
III.

DORYCKI

JONICKI

KORYNCKI

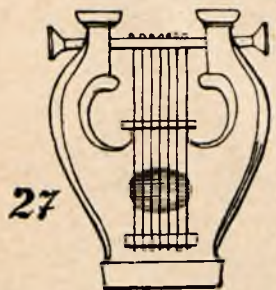
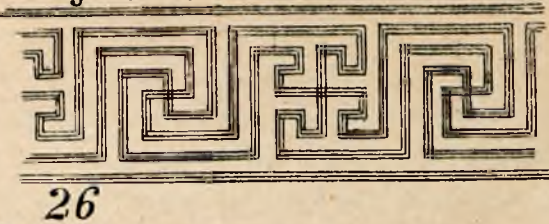
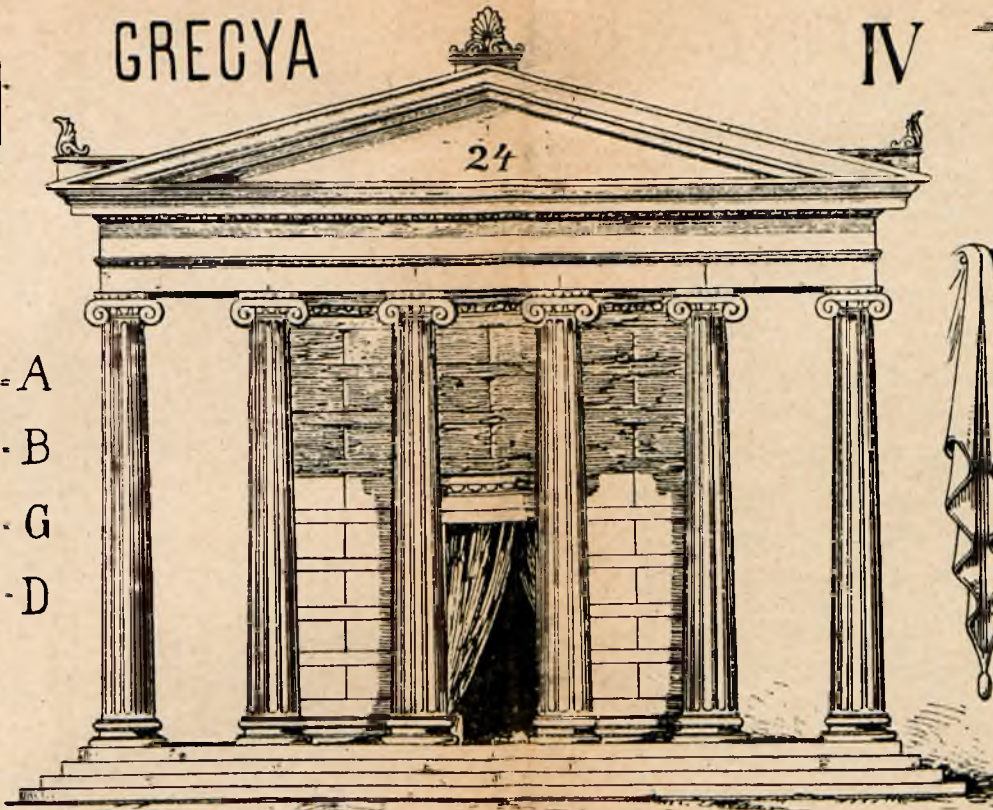
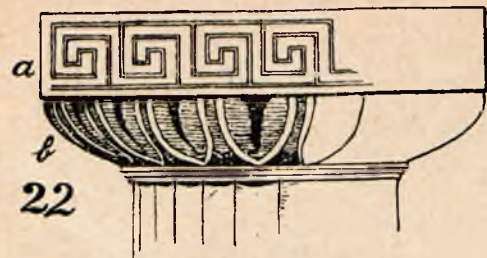
BIBLIOTEKA INST. URB. I ARCH. WARSZAWY

WARSZAWA
1871

Fig: 22-34.

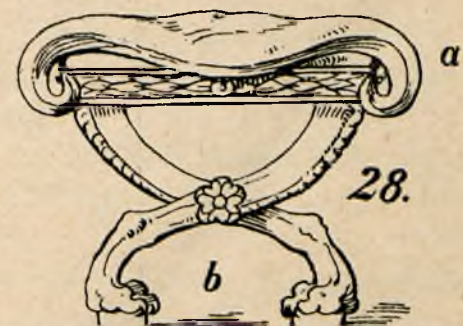
GREGYA

IV

- Δ $A\alpha$ - A
 - ∇ $B\beta$ - B
 - Γ $\Gamma\gamma$ - G
 - ∇ $\Delta\delta$ - D
- 33.

RZEZBA RZYMSKA

BIBLIOTEKA INST. ORN. IACHN. 11112

Trzon kolumny żłobkowany jak w jonickim; baza, **podstawa**, Fig. 18 c T. III, różnokształtna.

Styl ten lubuje się w budowach okrągłych; Fig. 17 i 19 T. III, są motywami z pomnika Lizikratesa (również okrągła budowa).

Rzeźba grecka, w początkach sztywna, dosięga następnie niezmiernie wysokiego rozwoju, do jakiego my teraz napróżno się wznieść usiłujemy.

Rzeźbiono posągi bogów. W pięknej formie ludzkiego ciała przedstawiano ich, to też studium obnażonego ciała było zasadniczą, podstawową częścią plastyki greckiej.

I do dziś dnia jest to jedyna droga do osiągnięcia wyżyn sztuki, kopiowanie bowiem draperyi jej nie stanowi. Fig. 31, T. IV przedstawia grupy Orestes i Elektra.

Ornament grecki. W ornamentacyi każdego ludu spotykamy rośliny i kwiaty ziemi jego właściwe.

Grecya ma liść akantu, palmy wachlarzowej, roślin blaszkowatych, ostów, oraz kwiatu lotosu, wszystko **stylizowane** w duchu greckiej sztuki Fig. 29 T. IV.

Kontury (zarysy) są twarde i wyraźne; zębra (załamki) twarde i silnie zaznaczone Fig. 17, T. III.

Oprócz rzeźbionej ornamentacyi, malarstwo (polichromia) gra wielką rolę. Fig. 22 a i b T. IV. Meander stanowi motyw ulubiony.

Meander (a la grecque), jest to stylizowana linia krętego koryta rzeki Meandros w Azji Mniejszej. Fig. 22 T. IV.

Sprzęty greckie. Stolek o nogach wygiętych, zakończonych lwie-
mi łapami. Fig. 28 T. IV. Lira Fig. 27 T. IV. Waza Fig. 30 T. IV.

Co do pisma to F. 33 T. IV, daje z prawej nowsze, z lewej starsze.

Styl Toskański.

Styl ten uważać można jako przejściowy między greckimi stylami a rzymskim.

Etruskowie lub Etrurowie w VII wieku przed Chrystusem przybyli do Włoch dzisiejszych.

Łuk, sklepienie (z klinowatych kamieni), oto wybitne znamiona toskańskiego stylu.

Mało pozostało pomników tego stylu. Fig. 10 *a*, przedstawia kapitel. Fig. 11 T. II bazę kolumny. Trzon kolumny gładki.

Motyw toskańskiej architektury daje Fig. 12 T. II, nisza z urną Fig. 12 *a*.

Wytwórczość pięknych waz i naczyń (etrusków) główny przedmiot sztuki stosowanej toskańskiej.

Rzeźba ustępowała greckiej.

Styl Rzymski.

Trwa od 200 przed Chrystusem do 300 r. po Chrystusie.

Rzymianie pierwotni (Latynowie) mało mieli wrodzonych artystycznych zdolności, radzili jednak sobie, naśladowując początkowo etruskie i greckie wzory, oraz sprowadzając obcych artystów.

Od Etrusków przyjęli **sklepienia**, od Greków **kolumny**.

W połączeniu **sklepienia i kolumny**, leży znamienna cecha rzymskiej architektury i łatwo ją po niej na pierwszy rzut oka poznać Fig. 37 T. V.

Zamiast szczytowego trójkątnego tympanu Greków, wprowadzono małe pięterko (attyka) wsparte na kolumnach, na niem też napisy mieszczono.

Wbrew pojęciu Greków kolumna użyta bywa teraz jako wzmocnienie ściany, **dekoracya**.

Kolumny stojące przy ścianie, wymagały też wysuniętych gzymsów.

Gdy zaszła potrzeba przyozdobienia kilku pięter, Rzymianie najniżej stosowali dorycki porządek, wyżej jonicki, a najwyżej koryncki i to do dziś dnia naśladowujemy.

Żądza wspaniałości wywołała przeciążenie rzymskich budowli ornamentacyą Fig. 35 T. V.

Wielkie ściany urozmaicano niszami, stawiając w nich posągi.

W kapitelu Fig. 35 i 36 T. V, widzimy połączenie ślimaków, czyli **wolut** jonickich z liśćmi kapitelu korynckiego; porównaj F. 15 i 17, T. III.

Trzony kolumn z kolorowego marmuru są gładkie.

Zjawiają się półkolumny, słupy i płaskie pilastry ze zdobnymi kapitelami.

Rzymskie kolumny spoczywają zawsze na postumencie (piedestał)

STYL RZYMSKI V.

Fig. 35-42.

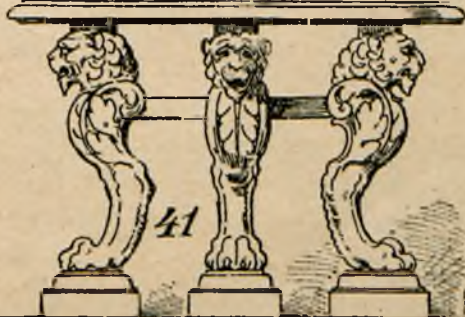
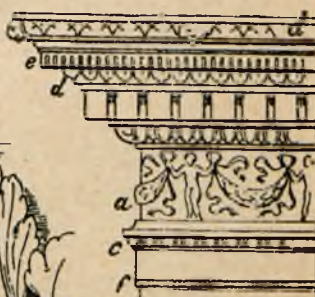
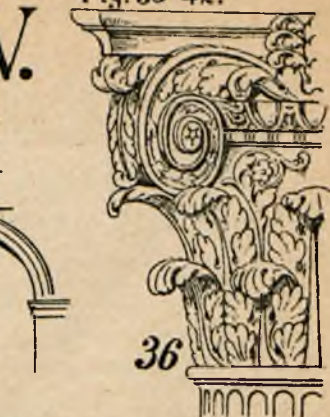
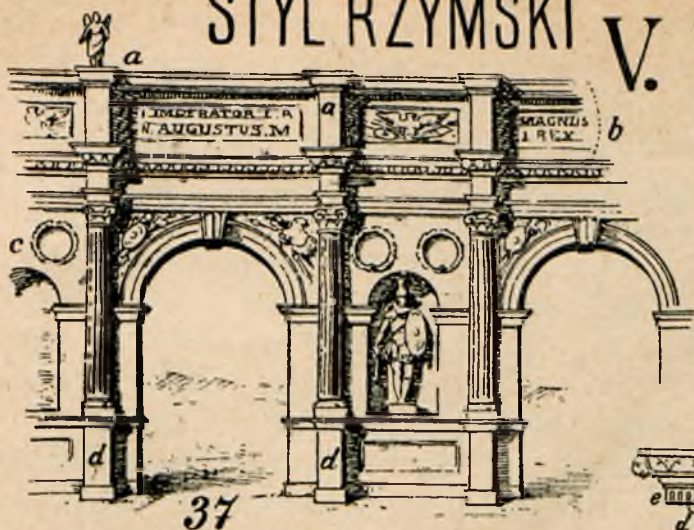

Fig. 35 *b* T. V, którego Grecy nie znali i on zapożyczony jest od Toskańczyków; porównaj Fig. 12 *b*, T. II.

Rozmiłowani w przepychu Rzymianie przeładowali ornament.

Zarysy jego i kanty miękie zaokrąglone Fig. 38 i 39 T. V; ostre to przeciwieństwo z greckim ornamentem; porównaj Fig. 29 T. IV.

Motywy też same co u Greków: akantus, woluty, rozety i t. p., wszystko jednak pełne i potoczyste.

Trofea wojenne jako ornamentacja wypukła.

Wazy form rozlicznych (rzadko greckiej) modelowane i ornamentacją okryte; ozdobne ucha. Fig. 40 T. V.

Stół Fig. 41 T. V daje pojęcie sprzętów rzymskich.

Rzeźba. Podczas gdy Grecy wznosili świątynie, pomniki i posągi bogów, Rzymianie cesarom stawiają palace i teatry. Rzeźba Rzymian staje się służebnicą architektury.

Grecy dążą do ideałów. Rzymianie są realiści, portretują. Są to odmienne usposobienia tych narodów, technika zaś, t. j. wykonanie i tu i tam doskonale, klasyczne (t. j. wzorowe).

Posąg rzymski Fig. 32, T. IV.

Ze zjawieniem się chrześcijaństwa gaśnie sztuka klasyczna.

Pismo Rzymian łacińskie.

Style Staro-Chrześcijańskie i Bizantyński.

(Style przejściowe do średniowiecznej sztuki).

Sztuka w usługach Chrześcijaństwa.

Okres Staro-Chrześcijański poczyna się w kilka stuleci po Chrystusie i trwa do IX wieku.

Unikano form klasycznych, pogańskich, lecz nowe nie tak łatwo wytworzyć się dały; ztąd podobieństwo staro-chrześcijańskiego kościoła do bazyliki rzymskiej.

Bazylika, gmach targu i sądu.

Chrześcijańską bazylikę stanowi podługowaty, czworokątny budynek; wewnątrz tegoż na 3 lub 5 naw dzielą kolumny Fig. 45 T. VI. Środkowa nawa wyższa od bocznych Fig. 46 T. VI.

Dach prosty dwuspadkowy; wiązanie, widoczne z wnętrza, kryje budowę. Ściana tylna nawy środkowej zamknięta półkolem (absyda), tworzy niszę, w której ołtarz główny się mieści. Fig. 45 *a* T. VI.

Kolumny biorą chrześcijanie wprost z budowli rzymskich (klasycznych), skutkiem tego kapitel właściwego staro-chrześcijańskiego niema.

Malowidła religijne zdobią ściany; to wywołuje upadek i stopniowy zanik rzeźby, która następnie przez wieki podnieść się nie może.

Fig. 44 T. VI przedstawia zębate, niesmaczne i nieudolne traktowanie staro-chrześcijańskiego ornamentu; mimo woli wspomniany o skończonych szlachetnych formach ornamentu klasycznej sztuki.

Malowane postacie ludzi są nieudolne i naiwne. Fig. 43 T. VI.

Styl Bizantyński.

Trwa od 500 do 1000 r. naszej ery.

Na wschodzie utworzono wschodnie Rzymskie Państwo. Konstantyn uznał chrześcijaństwo. Na miejscu dawnego Byzancyum (ząd nazwa stylu) założył Konstantynopol.

Architektura bizantyńska, na zasadach rzymskich oparta, przyjęła wschodnie domieszki.

Kopuła stanowi właściwość tego stylu. W okolo kopuły wielkiej, grupują się mniejsze, co nadaje odrębny wygląd budowli Fig. 49 *b* T. VI.

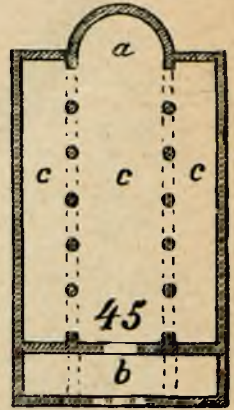
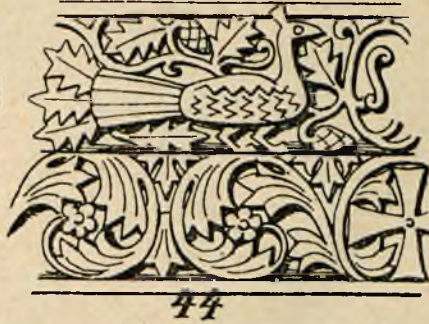
Gdy staro-chrześcijańska bazylika jest wydłużonym prostokątem — bizantyńska kopulasta budowa ma kształt równoramiennego greckiego krzyża Fig. 49 *a* T. VI.

Kapitel bizantyński stanowi przejście między kolumną okrągłą a czworobokiem, to jest na kapitelu leży kostka (naddatek), tak, iż wydaje się jakby dwa kapitele, jeden spoczywał na drugim Fig. 47 *a* i *b*, T. VI. Kostka ta trafia się i w staro-chrześcijańskim stylu. Malowidła o złotych tłach i mozaiki zdobią ściany.

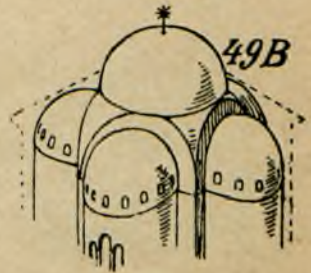
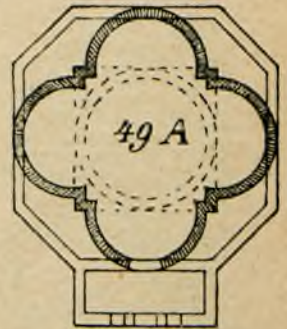
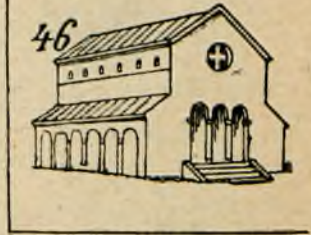
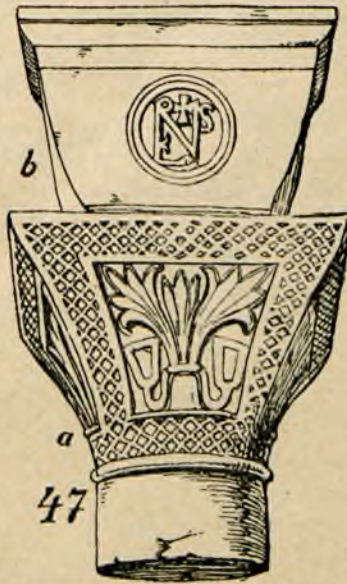
Ornament bizantyński. Fig. 48 T. VI, co do formy ogólnej rzymskiego jest pochodzenia, jednak zasilony motywami wschodnich barwnych kobierców i wyszywań perlami, nosi piętno płaskiej ornamentacyi.

Słynne są rzeźby z kości słoniowej, jakimi sztuka bizantyńska zdobi (wykłada) kasety, oprawy ksiąg, szafki, trony. Szlaki nawet dolne u sukien paradnych, wyszywano, **bramowano**, drogami kamieniami i złotem na blasze płaskorzeźbami.

STYLE PRZEJSCIOWE ^{Fig: 43-50.}
 STARO-CHRZESCIANSKI. **VI**

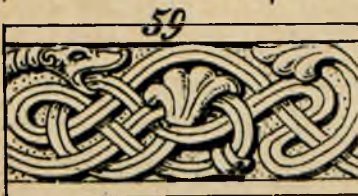
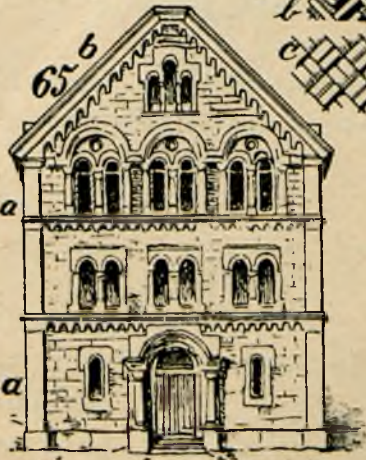
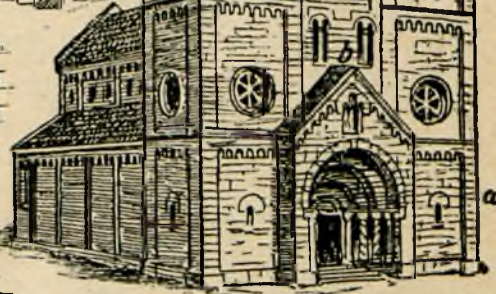
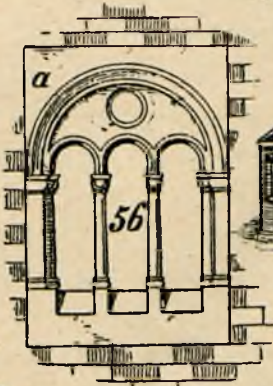
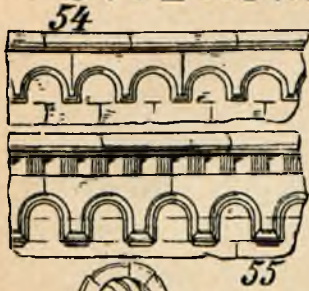
BIZANTYŃSKI

STYL ROMAŃSKI

Fig: 61-66.

VII.

Figury, Fig. 50 T. VI, w mozaïce wykładane, miały przedłużone korpusy i przedłużone cienkie członki.

Styl Romański.

Okrągło-łukowy.

Wyrażenie **romanizm** oznacza nowe pojmowanie rzymskiej tradycji przez ducha ludów barbarzyńskich.

Gdy 1000 rok, w którym spodziewano się końca świata, przeminął, rozwija się na katolickim zachodzie gorączkowy ruch budowlany. W tej to epoce rodzi się styl **romański** i kwitnie w XII wieku a w XIII około 1200 r. poczyna chylić się ku upadkowi.

Nowonawrócone ludy północne poczynają budować.

Romańskie świątynie, są to często jeszcze bazyliki, lecz kolumna zamienia się na czworoboczny ciężki słup. Rodzi się usiłowanie do nadania kościołowi na zewnątrz postaci przyjemnej dla oka. F.51 T. VII.

Wyniosłe wieże poprzednio oddzielane, teraz łączą się ze świątynią. Wieże te są zazwyczaj kwadratowe, rzadziej okrągłe lub ośmio-kątne, pokryte prostym dachem Fig. 62 i 51 T. VII.

Wnętrze budowy zamknięte **beczkowem**, krzyżowem sklepieniem, Fig. 52 a T. VII.

Forma pół-kolistego pełnego łuku występuje w romanizmie wszędzie: w połączeniu kolumn i filarów, w sklepieniach okien. Szeregi małych łuków, połączone razem, dają biegnący na zewnątrz tak zwany **fryz arkadkowy**, Fig. 54 i 55 T. VII.

Sklepienka zamykające okna od góry są zwykle fałszywe, wykute w jednej sztuce kamienia. Fig. 56 T. VII. Małe kolumnki dzielą okna na dwa lub trzy przezrocza.

Kapitel romański ma kształt kostki o zaokrąglonych od dołu kątach, ztąd nazywa się **kostkowy**. Fig. 57 T. VII.

Kolumny silne, przysadziste. Gdy zaś kolumna taka służy jako ubranie ściany, jest ona wtedy niezwykle cienka i sięga od posadzki, aż po początek sklepień.

Bazy kolumn z liśćmi na rogach F. 58 a T. VII. W późniejszej epoce zestawiano kilka kolumn razem.

Ornamentacya wprowadza wszędzie, jako zasadniczy motyw, wstęgi i tkaniny stylizowane. Fig. 59, 53, 60 i 61 T. VII.

Plecionka w połączeniu z postaciami ludzi i zwierząt, będzie typową przez wieki średnie. F. 60 T. VII.

W wykonaniu motywów roślinnych, zarysy krągłe, a między liśćmi półkoliste zagłębienia. Fig. 61 T. VII, czuć tam pokrewieństwo z rzymskim akantusem; porównaj Fig 39, T. V. Dom mieszkalny romański. F. 65 T. VII.

Domy takie stosownie do kraju i materiału mają rozliczne odmiany.

Zwolna z uspienia budzi się rzeźba i po nieudolnych początkach doskonali Fig. 63 T. VII.

Draperya traktowana wstęgowo; obłok, na którym Madonna stoi, pojęty jako liściasty ornament. Fig. 66 T. VII, przedstawia tron. Fig. 53, czarę na perły i klejnoty. Pismo pozostaje łacińskie.

W stylu romańskim wznosi się u nas wiele kościołów.

Styl Gotycki

Ostro-łukowy.

W czasie rozkwitu romanizmu, Normannowie, naród łupieżczy, podejmowali dalekie morskie wyprawy, a dosiegając krain, gdzie panował styl mahometański, mający ostre łuki, łuk ten (ostry) sobie przyswoili.

Styl ten od Gotów nazwany przez Włochów gotyckim, czyli, w ich pojęciu, barbarzyńskim.

Wojny krzyżowe, zetknięcie się z cywilizacją machometańską, dorzuciły gotykowi wiele motywów. Już w połowie XII wieku mamy zaczątki tego stylu. Jego rozwój największy od 1250 r. trwa 100 lat. Upadek czyli późny gotyk od 1350 do 1450 r.

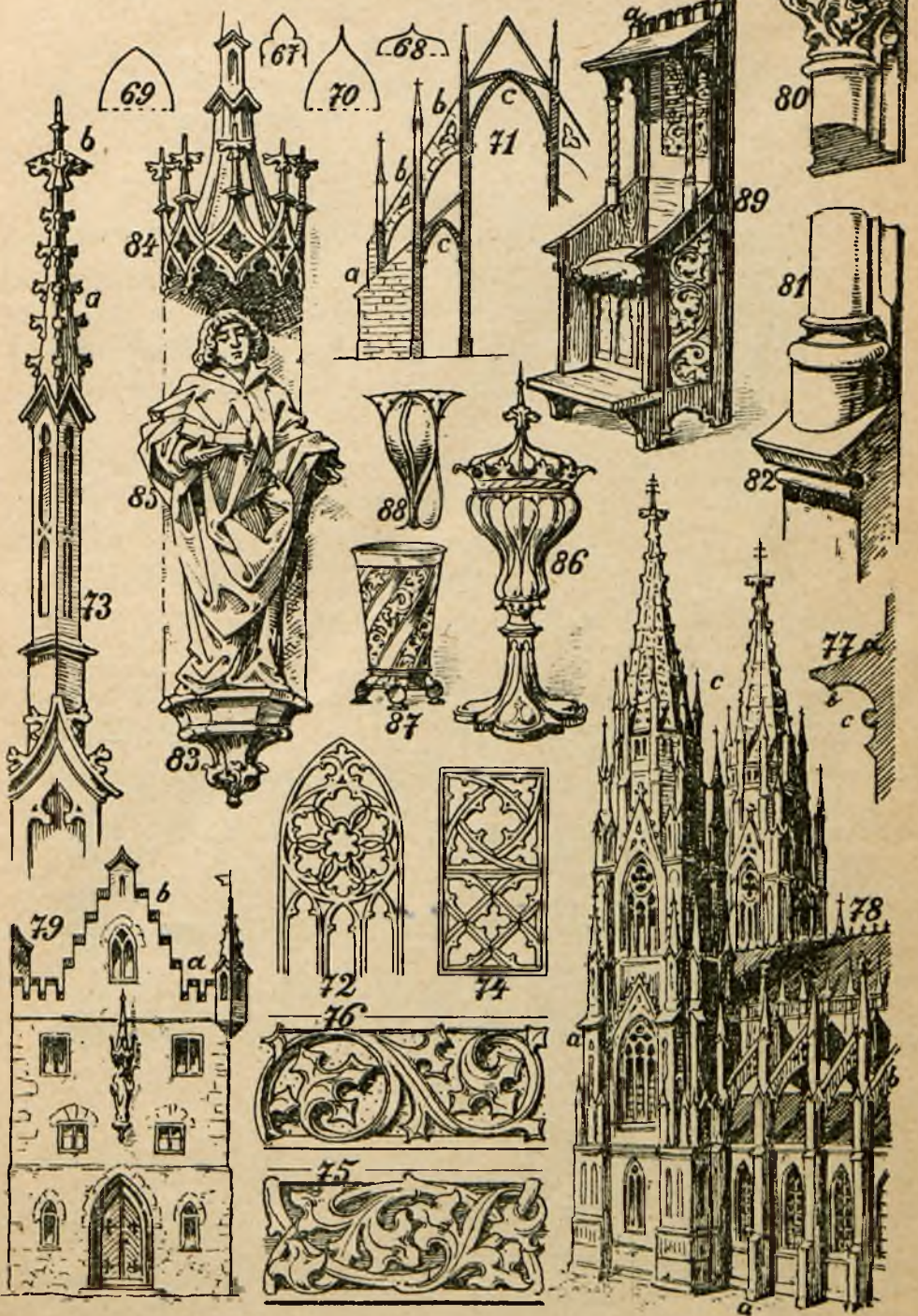
Gdy poczęto stosować łuk ostry, zauważono, iż wsparty na **szkarpach**, pozwala na prawie całkowite usunięcie ściany—mury więc nikną w porównaniu z tą rolą, jaką przy sklepieniu beczkowem romańskim musiały odgrywać.

Ostry więc łuk i szkarpy, czyli przypory, stanowią zasadniczą odrębność tego stylu.

Gotycki stylowy budynek ze swoją strzelistością, masą wieżyczek (fial) F. 78 T. VIII, z maasswerkami (kreślinami, przedziałami) okien F. 72 T. VIII, podobnemi do tkanki pajęczej, łatwo wpada w oko każdemu.

STYL GOTYCKI

VIII.

Długie smukłe pionowe jego linie biegają szlachetnie. Fig. 78 T. VIII. Lekko strzelają łuki przyporne Fig. 71 *a* i *b* T. VIII.

Układ sklepień gotyckiego kościoła przedstawia Fig. 71 T. VIII. Fig. 78 wyobraża całość tumu gotyckiego.

Wnętrze kościoła gotyckiego zamknięte ostrołukowem sklepieniem, pola którego błękitną barwą pomalowane, na nich złote gwiazdy rozsiane.

Wszędzie w gotyku panuje łuk ostry Fig. 67, 68, 69 lub Fig. 70 T. VIII. Kapitel ma kształt kielicha lub owocu gruszy Fig. 80 T. VIII i zdobiony niesymetrycznie liśćmi.

Trzon kolumny smukły i gładki.

Baza często spoczywa na ukośnym wsporniku Fig. 82 T. VIII.

Profile gzymsów kreślone zawsze od linii lub cyrkla; zasadę charakterystyczną stanowi **splywek** pochyły Fig. 77 *a* i (wasser nas) *b*, czyli podkrojek T. VIII.

Gotyk włoski lubuje się w otwartych łóżach; jest to wpływ klimatu.

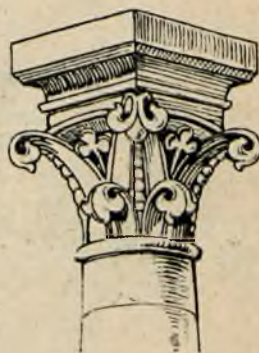

Fig. 90.

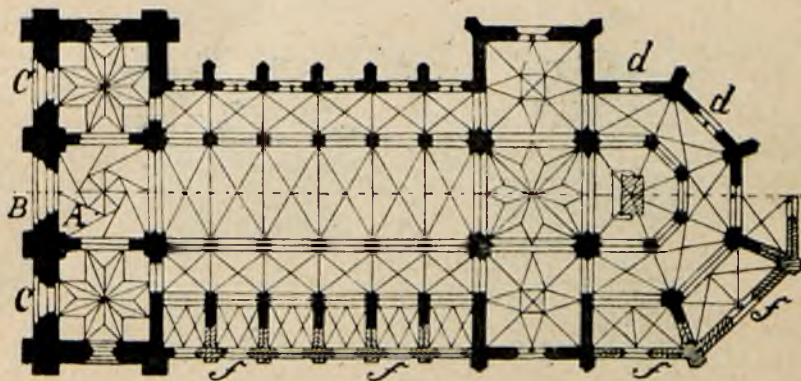

Fig. 91.

Dom mieszkalny gotycki ma szczyt wyniosły z blankami *a* i wykuszem (Erker), jak to Fig. 79 wykazuje. Okna niekiedy były niesymetrycznie rozmieszczone.

W ornamentacji roślinnej spotykamy stylizowane: latorośl winną, bluszcz, liść klonu, dębu, a w końcu i ostu.

Środkowa chrząstka gotyckiego liścia Fig. 75 i 76 T. VIII, w środku wygina się kulisto (garbi).

Obie figury przedstawiają oset. Fig. 75, wczesno-gotyckie Fig. 76, późno-gotyckie pojmowanie.

Inny rodzaj ornamentu gotyckiego stanowią **laskowania** (kreśli-ny) Fig. 72 i 74 T. VIII, te są geometrycznymi i jako takie dają nieskończoną ilość kombinacji.

Fig. 92.

W postaciach (rzeźbach) gotyckiej epoki odzwierciadla się ten ponury okres życia ludzkości, gdzie gwałt i przemoc wszys-kiem władnęły.

Draperya układa się w splecione fałdy ostro załamane. Fig. 85 T. VIII, daje postać świętego. Baldachin Fig. 84 głowę jego chroni.

Drewniana architektura gotycka używa tych samych form, co i kamienna, tylko ornament bywa płaski, na tle pogłębionem o kilka milimetrów i za-puszczonem czerwoną lub niebieską barwą.

Gotyckie szafy i stoły Fig. 89, mają płaskie ornamentacje, zre-ztą sprzęty miały gzymys Fig. 89 a i 79 a T. VIII.

Złotnicze wyroby, jak: puhary, czary i kubki wytwornej, smu-klej formy z piękną ornamentacją roślinną; charakterystyczne są wz- dęcia o wydatnych żebrach, które ubierają puhary Fig. 86 i kubki Fig. 87 T. VIII.

Gotyckie kościoły, a niekiedy i sprzęty spotykają się u nas.

Styl Renesansowy.

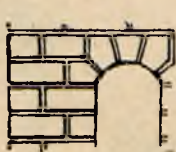
Odrodzenie.

Wieki średnie minęły. Myśl budzi się ku niezależności i swobodzie, prąd ku oświacie wstrząsa ludy.

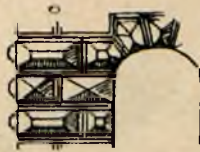
Całkiem nowe zadania czekają sztukę.

Rzymska zasada łączenia wytworności z użytecznością wznawia się, odradza klasycyzm, rzymską klasycyzm zwłaszcza.

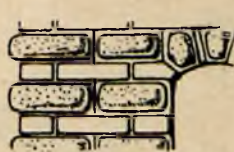
Renesans wyszedł z Toskanii, to jest Etruryi; wczesny renesans poczerpnął wzory stamtąd (1420—1500 r.) i usiłował dać piękną klasycyzmą formę budowie piętrowej o licznych oknach. Dopiero najwyższy rozkwit renesansu (1500—1580 r.) doprowadził te usiłowania do pożądaných rezultatów.

Wczesny renesans.
Fig. 150.

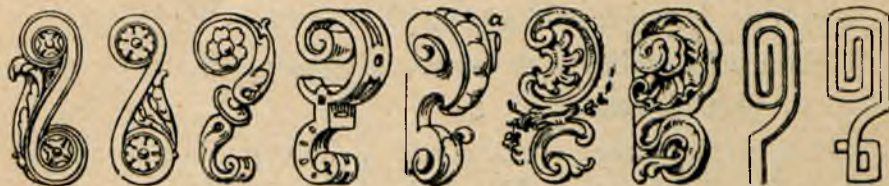
Rozkwit. renes.
Fig. 151.

Późny renesans.
Fig. 152.

Starożytna (rzymska) architektura stała się przedmiotem studyów; ornament został zmodernizowany.

Wszelkie fazy odrodzenia odzwierciedlają się przeważnie w odmiennej ornamentacji.

Rzym. Renes. wł. Renes. niem. Barok. Rokoko. Zopf. Empire. Biedermeier.
Fig.: 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161.

Ornament Fig. 108 i 120 T. IX, podobny do rzymskiego, porównaj Fig. 38 T. V, jedynie jest on bogatszy w liście; dodano spiralne zwoje lodyg i więcej tła wolnego.

Pojedyńcze członki architektoniczne i ornamentacyjne wczesnego renesansu są płaskie, podczas gdy w rozkwicie tego stylu silnie się zaznaczają i uwydatniają.

Do renesansu zaliczamy, wynikłe z niego **barocco, rococo i zopf**.

Przez słynnego Michała Anioła Buonarotti wywołany **barocco** odczepia kolumny od ścian, a rococo wprowadza nadmierną dowolność podobnie jak renesans niemiecki.

Budowa pałaców dosięgła we Włoszech szczytu. Tam odpowiednio do łagodnego klimatu, **parter** czasem był nawet przewiewną hallą, podczas gdy w zimnych zaalpejskich krajach był stale trwałą budową o ścianach przeważnie **rustykowanych**, t. j. o uwydatnionych połączeniach kamieni. Fig. 150, 151 i 152.

Włoski pałac w rodzaju rzymskich. Fig. 100 T. IX.

O wyglądzie renesansowego włoskiego kościoła da nam pojęcie F. 102 T. IX. Fronton klasyczny o trójkątnym (szczycie) tympanonie.

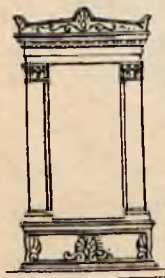

Fig. 201.

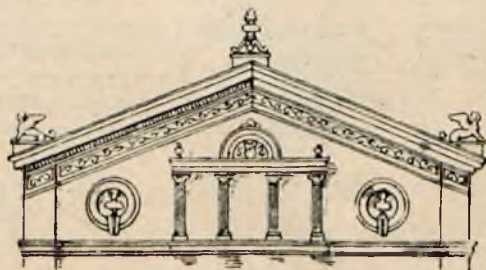

Fig. 202.

Fig. 203.

Półkolista **kopuła** dźwiga tak zwaną **latarnię**, Fig. 102 *b*. Tam, gdzie budowano wieże, zakańczano je małymi kopułami lub latarnią, którą więcej do drewnianej konstrukcyi stosowano.

W okolicach zasobnych w barwne marmury, fasada bywa niemi wykładana, **inkrustowana**.

Balustrady, kamienne poręcze, zdobne kolumnami i posągami trafiają się w florenckich i rzymskich budowlach.

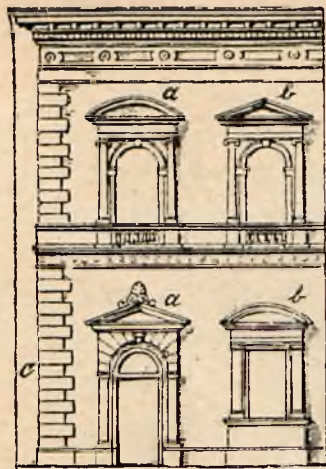
Styl renesansowy zowią też cinquecento, t. j. po włosku czas od 1500 roku.

O d r o d z e n i e w N i e m c z e c h.

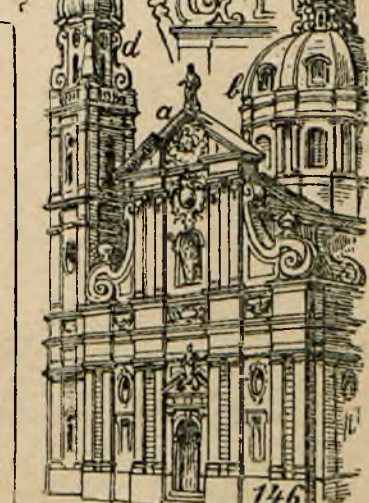
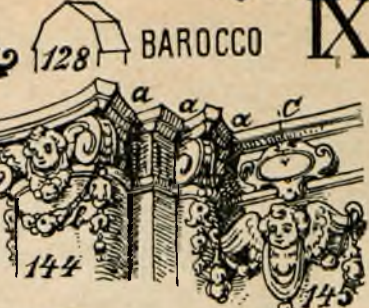
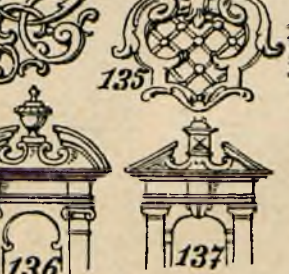
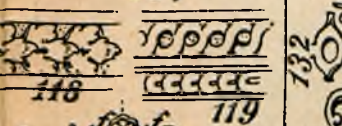
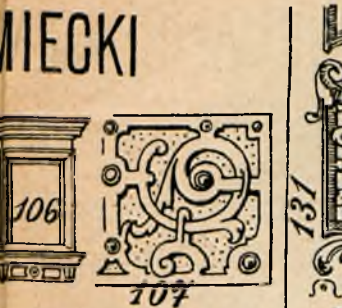
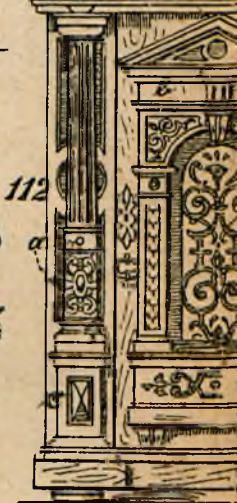
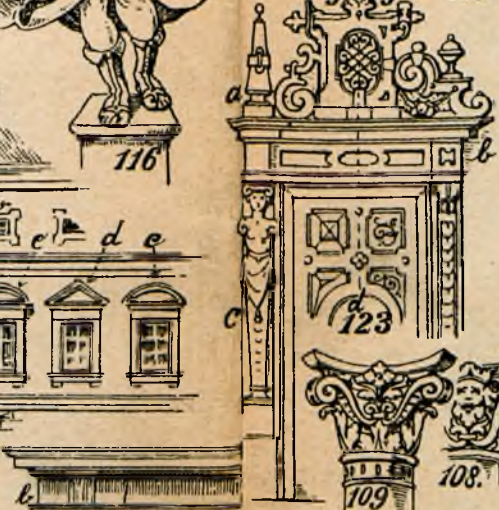
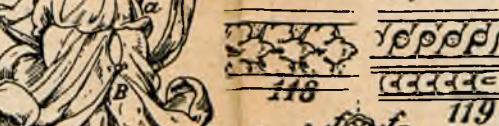
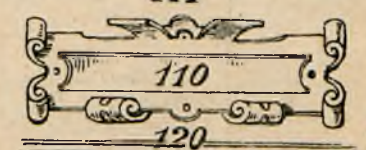
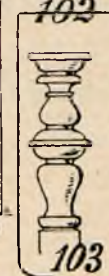
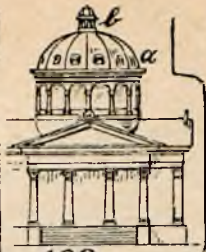
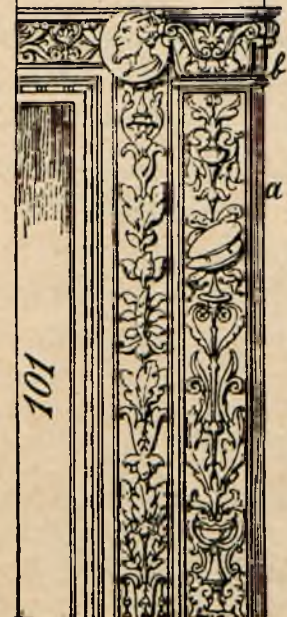
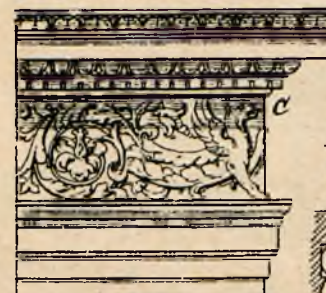
Albert Dürer i Hans Holbein są twórcami niemieckiego renesansu.

Bez przejść, razem z gotyckimi formami, występuje odrodzenie w Niemczech. Tablica IX najlepiej pouczy o tej odmianie renesansowego stylu.

RENESANS NIEMIECKI

RENESANS WŁOSKI

BAROCCO

IX

Rococo

Barocco (Barokko).

Upadek odrodzenia.

Między 1600 a 1700 r. formy renesansu poczynają odmieniać się, wydłużać i wyginać (paczyć). Nowego nic nie wprowadzono, tylko to co było, pojęto więcej dekoracyjnie, efektownie.

Roccoco (Rokkoko).

Upadek Barocco zowie się Rococo.

Poczyna się on 1700 r. i trwa prawie do 1800 r.

Styl ten, a raczej **smak**, nic nowego nie tworzy, lecz to co istniało, wykrzywia i paczy coraz więcej.

Empire (Styl Cesarstwa).

Styl Napoleona I, jest to zimne, sztywne naśladowanie zewnętrznej formy klasycznej bez należytego zgłębienia jej ducha.

Style Odrodzenia, aż do Cesarstwa włącznie, mają przedstawicieli w budowlach kraju naszego.

MD. 1007